

درس خارج اصول استاد حاج سید مجتبی نورمفیدی

تاریخ: ۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۴

موضوع کلی: امارات و ظنون

موضوع جزئی: ۵. حجیت خبر واحد - ادله حجیت خبر واحد - اشکالات مشترک به ادله خبر واحد - مصادف با: ۷ ذی القعدة ۱۴۴۶

- اشکال اول - پاسخ هفتم

جلسه: ۱۰۸

سال شانزدهم

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

پاسخ هفتم

بحث در اشکالات مشترک به ادله حجیت خبر واحد بود. اشکال اول را به همراه شش پاسخ از این اشکال ذکر کردیم. همانند پاسخ ششم، این پاسخ هم توسط محقق عراقی به اشکال اول داده شده است. در پاسخ ششم، محقق عراقی از راه استحاله وارد شد. اینکه اگر بخواهد ادله حجیت خبر واحد شامل خبر سید مرتضی شود، چه محذوری دارد، این دیروز بیان شد. اما در پاسخ هفتم، محقق عراقی با ترجیح تخصص بر تخصیص، در دوران امر بین تخصیص و تخصص، در صدد پاسخ به این اشکال برآمده است. این در واقع مدعای محقق عراقی است که نیازمند شرح و توضیح است. اینکه ایشان فرموده‌اند: اینجا امر ما دائر است بین تخصیص و تخصص. یعنی چه؟ توضیح ذلک:

اگر ادله حجیت خبر واحد شامل همه اخبار به جز خبر سید مرتضی شود، به این بیان که عقل و عقلا و آیات و روایات همه اخبار آحاد را برای ما حجت کرده‌اند به جز خبر سید مرتضی، به این معناست که با این ادله ما یقین به کذب خبر سید مرتضی پیدا می‌کنیم و لذا شکی در اینکه این خبر با واقع مطابقت ندارد، برای ما باقی نمی‌ماند. اگر این ادله شامل خبر سید مرتضی نشود، به این معناست که خبر سید مرتضی تخصصاً از دایره آن ادله خارج است. حال چطور ما از شمول آن ادله نسبت به غیر خبر سید مرتضی قطع پیدا می‌کنیم به اینکه خبر سید مرتضی مطابق واقع نیست؟ این خیلی مهم است؛ چون پایه و اساس پاسخ محقق عراقی به اشکال اول همینجاست. چطور وقتی ادله حجیت خبر واحد شامل همه اخبار می‌شود به جز خبر سید مرتضی، از آن ادله یقین پیدا می‌کنیم که خبر سید مرتضی با واقع مطابق نیست؟

سر مطلب این است که مقتضای ادله حجیت خبر واحد این است که هر خبری که یک شخص ثقه آن را نقل کند، حجت است و این برای ما این اطمینان را ایجاد می‌کند که باید خبر سید مرتضی باطل باشد. اینکه سید مرتضی ادعای اجماع بر عدم حجیت خبر واحد می‌کند، مطابق واقع نباشد. این ملازمه عادی دارد با قطع به عدم مطابقت خبر سید با واقع؛ چون این همه دلیل اقامه شده برای اینکه به ما بفهماند خبر واحد حجت است. وقتی ما می‌بینیم این همه دلیل بر اعتبار و حجیت خبر واحد قائم شده، بالملازمه برای ما یقین پیدا می‌شود که آنچه که سید مرتضی ادعا کرده که علماء امامیه اجماع دارند بر عدم حجیت خبر واحد، این مطابق با واقع نیست. این خلاف واقع است، نه اینکه سید مرتضی نعوذ بالله خواسته خلاف بگوید یا مثلاً اشتباه کرده که این خلاف واقع را بیان کرده، بلکه این نتیجه قهری ادله حجیت خبر واحد است. لذا خروج خبر سید مرتضی از دایره ادله می‌شود خروج تخصصی. اگر خبر

سید مرتضی خلاف واقع باشد، کذب باشد، دروغ باشد دیگر مشمول ادله حجیت خبر واحد نیست، بلکه تخصصاً از شمول آن ادله خارج است. پس یک راه این است که بگوییم خبر سید مرتضی از شمول ادله حجیت خبر واحد خارج است، تخصصاً. یک راه دیگر هم اینجا در مقابل ما وجود دارد که بگوییم ادله حجیت خبر واحد، همه اخبار را شامل می‌شود، لکن خروج اخبار به غیر از خبر سید مرتضی، بالتخصیص است. چون فرض این است که ادله حجیت خبر، ابتدائاً شامل همه اخبار، چه خبر سید مرتضی و چه غیر آن، می‌شود. ابتدا این ادله اقتضا می‌کنند که هر چیزی که به عنوان خبر واحد شناخته می‌شود، اعتبار دارد. منتها خبر سید مرتضی که می‌آید و ادعای اجماع بر عدم حجیت اخبار آحاد می‌کند، باعث می‌شود همه اخبار از دایره این ادله خارج شوند لذا خروج بقیه اخبار از دایره ادله حجیت خبر واحد بالتخصیص می‌شود.

پس امر ما دائر بین تخصیص و تخصص است. خروج خبر سید مرتضی از ادله حجیت خبر واحد، با بیانی که عرض کردیم، بالتخصص است. خروج همه اخبار به غیر از خبر مرتضی از این ادله بالتخصیص است. پس یا ما باید خبر سید مرتضی را حفظ کنیم و سایر اخبار را کنار بگذاریم، یا باید سایر اخبار را حفظ کنیم و خبر سید مرتضی را کنار بگذاریم. کنار گذاشتن خبر سید مرتضی و خارج کردن آن از شمول ادله حجیت بالتخصص است، اما خارج کردن سایر اخبار، غیر از خبر سید مرتضی از شمول ادله حجیت بالتخصیص است.

حالا چه فرقی می‌کند با آن فرض اول و راه اول که شما آنجا می‌گویید قطع پیدا می‌کنیم خبر سید مرتضی مطابق واقع نیست اما در این راه دوم این را نمی‌گویید. چه فرقی بین این دو است؟ فرقی همین است که ما عرض کردیم که وقتی ادله حجیت بر اعتبار همه اخبار قائم می‌شود و ما مواجه می‌شویم با خبر سید مرتضی مبنی بر اجماع بر عدم حجیت، در واقع قطع پیدا می‌کنیم به اینکه خبر سید مرتضی مطابق واقع نیست، لذا خروجش می‌شود تخصصی. این ملازمه عادی دارد با یقین به عدم مطابقت خبر سید مرتضی با واقع. اما عکس آن اینطور نیست، چون مفاد خبر سید مرتضی با مفاد سایر اخبار متفاوت است.

مفاد خبر سید مرتضی چیست؟ عدم حجیت خبر واحد. اما مفاد سایر اخبار چیست؟ مفاد سایر اخبار، مثلاً وجوب یک عملی است، حرمت یک عملی است، جزئیت، شرطیت، مانعیت است، مفاد آن اخبار این است. این همه اخبار که آمده‌اند برای ما احکام شرعی و اجزا و موانع و شرایط واجبات را بیان کرده‌اند، در واقع به ما مضمون متفاوتی غیر از آنچه که سید مرتضی گفته است، یادآور می‌شوند.

اگر فرض کنیم ادله حجیت خبر واحد خبر سید مرتضی را حجت کند و اخبار دیگر حجت نباشند، نتیجه‌اش این است که ما نسبت به مفاد خبر زراره مبنی بر عدم وجوب نماز جمعه مثلاً شک بکنیم. اگر خبر سید مرتضی حجت شد، ملازمه با قطع به عدم موافقت سایر اخبار با واقع ندارد. اگر ما بگوییم خبر سید مرتضی حجت است و سایر اخبار حجت نیستند، اینجا یقین به عدم حجیت سایر اخبار پیدا نمی‌کنیم؛ یقین به مخالفت سایر اخبار با واقع پیدا نمی‌کنیم. فوقیش این است که در آنچه آنها گفته‌اند شک می‌کنیم؛ می‌گوییم: آنچه زراره گفته، آنچه محمد بن مسلم گفته، آنچه دیگران گفته‌اند، ما تردید داریم که با واقع مطابق است یا نیست. هر چند یقین به حجیت خبر سید مرتضی هم داشته باشیم؛ اما عکس این اینطور نیست. در فرض خروج خبر سید مرتضی تخصصاً از دایره ادله حجیت خبر واحد، وقتی این ادله همه اخبار را برای ما حجت کنند، یقین پیدا می‌کنیم که خبر سید مرتضی با واقع مطابق

نیست. وگرنه معنا ندارد که این همه ادله بیایند و خبر واحد را برای حجت کنند. این نشان می‌دهد خبر سید مرتضی مطابق واقع نیست. یقین به عدم مطابقت خبر سید مرتضی با واقع به معنای خروج این خبر تخصصاً از دایره ادله حجیت خبر واحد است. پس محقق عراقی در پاسخ هفتم به اشکال اول می‌فرماید درست است که این ادله شامل همه اخبار می‌شود هم سایر اخبار را می‌گیرد، هم خبر سید مرتضی را ولی باید یکی از این دو راه را انتخاب کنیم: یا خبر سید مرتضی را کنار بزنیم یا سایر اخبار را. اگر خبر سید مرتضی را کنار بزنیم، این خروجش تخصصی است به بیانی که گفتیم. اگر بخواهیم سایر اخبار را کنار بگذاریم و خبر سید مرتضی را حفظ کنیم، خروج سایر اخبار از ادله حجیت می‌شود خروج بالتخصیص. پس امر ما دوران بین تخصیص و تخصص دارد و تخصص مقدم است بر تخصیص. خروج تخصصی رجحان دارد بر خروج بالتخصیص، چون برای تخصیص ما باید با اصالة العموم مخالفت کنیم. اما برای التزام بالتخصص هیچ محذور و مشکلی در برابر ما نیست؛ به اصلی، به عمومی، لطمه نمی‌خورد. لذا، خروج بالتخصص مقدم بر خروج به تخصیص است. بنابراین ما ملتزم می‌شویم به حجیت همه اخبار آحاد به جز خبر سید مرتضی. دقت کنید، اینکه ایشان تخصیص را کنار می‌گذارد، نه به دلیل استهجان تخصیص اکثر است. این مطلب را دیگران هم گفته‌اند. محقق عراقی اینجا حرف از تخصیص اکثر مستهجن به میان نیاورده است. این را قبلاً هم گفتیم. بعضی‌ها گفته‌اند: اگر بخواهیم همه اخبار را کنار بگذاریم و خصوص خبر سید مرتضی را حفظ کنیم، این مستلزم تخصیص اکثر بسیار مستهجن است که همه افراد خارج شوند از این ادله و فقط یک خبر باقی بماند. محقق عراقی از این راه وارد نشده است؛ کاری به مسئله استهجان تخصیص اکثر ندارد. می‌گوید: ما دو راه در مقابل‌مان هست: تخصیص و تخصص. تخصص مقدم بر تخصیص است. منتها وجه تقدمش را گفتیم، چون با تخصیص به اصالة العموم آسیب می‌خورد، در حالی که تخصص این‌چنین نیست. این یک مسئله است که در استدلال محقق عراقی اهمیت دارد.

مسئله دیگر که در بیان محقق عراقی باید به آن توجه شود و مهم است و به آن اشاره شد این است که چرا پذیرش حجیت سایر اخبار یقین پیدا می‌کنیم که خبر سید مرتضی برخلاف واقع است چرا ما وقتی می‌گوییم همه اخبار حجت هستند به جز خبر سید مرتضی، این ملازمه عادی دارد با یقین به عدم حجیت خبر سید مرتضی. این نکته مهمی است. در حالی که عکس آن این‌طور نیست که اگر شما خبر سید مرتضی را اخذ کردید، یقین پیدا کنید به مخالفت سایر اخبار با واقع. چون مفاد سایر اخبار اصلاً مسئله حجیت و عدم حجیت نیست. مفاد سایر اخبار احکام جزئی و شرعی است که فوقش این است که ما بعد از مواجهه با خبر سید مرتضی نسبت به آن‌ها شک می‌کنیم، اما دیگر یقین پیدا نمی‌کنیم که آنها مخالف واقع‌اند. ولی وقتی سایر اخبار را معتبر می‌دانیم و مشمول ادله حجیت قرار می‌دهیم، این ملازمه عادی دارد با یقین به عدم مطابقت خبر سید مرتضی با واقع. برای همین است که آنجا می‌شود تخصص، اینجا می‌شود تخصیص. چون ادله حجیت خبر واحد دیگر خبری که ما می‌دانیم مطابق واقع نیست، شامل نمی‌شود. لذا خبر سید مرتضی تخصصاً خارج می‌شود.

این محصل پاسخ محقق عراقی است که آدرسش را هم دیروز ذکر شد.

سوال:

استاد: اینکه ما ادله متعددی داریم، حداقل این چهار پنج تا دلیلی که ما اینجا ذکر کردیم: آیات، برخی روایات، سیره عقلاء، عقل، ادله متعددی داریم بر حجیت خبر واحد. این ادله یا شامل همه اخبار حتی خبر سید مرتضی می‌شود یا شامل همه اخبار به جز خبر

سید مرتضی. از این دو حالت که خارج نیست. اگر گفتیم این شامل همه اخبار به جز خبر سید مرتضی می‌شود، به این جهت است که ما یقین پیدا می‌کنیم به عدم مطابقت خبر سید با واقع. پس خروج خبر سید از این ادله در واقع خروج تخصصی است، یعنی اصلاً از اول ادله شامل این نبود. سوال شد که چرا ما با ادله حجیت خبر واحد یقین پیدا می‌کنیم؟ گفتیم ملازمه دارد. وقتی ادله حجیت خبر برای شما اخبار آحاد را حجت می‌کند، به این نتیجه می‌رسید که آنچه سید مرتضی گفته است، مخالف واقع است. پس اصلاً ادله حجیت شامل آن نیست. قطع پیدا می‌کنید به عدم مطابقت خبر سید با واقع. لذا خروجش می‌شود خروج تخصصی.

«والحمد لله رب العالمین»